

การศึกษาเปรียบเทียบความพึงพอใจและประสบการณ์ ของนักศึกษาแพทย์ต่อการตรวจผู้ป่วยนอกเวชศาสตร์ ครอบครัว ที่คลินิกในชุมชนและในโรงพยาบาล มหาวิทยาลัย

กฤษณะ สุวรรณภูมิ*
วรวิช วณิชานนท์
ทัศนีย์ พิณสุวรรณ

Comparative Study on Satisfaction and Experiences of Medical Students Toward Family Medicine Outpatient Care at Clinics in Community and University Hospital.

Krishna Suvarnabhumi, Worawit Wanichanon, Tassanee Pinsuwan

Division of Family Medicine, Department of Community Medicine, Faculty of Medicine,
Prince of Songkla University, Hat Yai, Songkhla, 90110, Thailand

*E-mail: krishna.s@psu.ac.th

Songkla Med J 2011;29(4):175-181

บทคัดย่อ:

การวางแผนเพื่อจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่เหมาะสมกับเวชปฏิบัติภายหลังจบการศึกษาต้องใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์ การวิจัยเชิงวิเคราะห์นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเปรียบเทียบความพึงพอใจและประสบการณ์ของนักศึกษาแพทย์ชั้นปีที่ 4-6 ปีการศึกษา 2552 ต่อการออกตรวจผู้ป่วยนอกเวชศาสตร์ครอบครัว ที่คลินิกในชุมชนและในโรงพยาบาลมหาวิทยาลัย ใช้แบบสอบถามมาตราส่วนค่า 5 ระดับ และแบบสอบถามปลายเปิด ทดสอบความแตกต่างค่าเฉลี่ยความพึงพอใจโดยการทดสอบที (t-test) ผลการศึกษาพบว่านักศึกษาพึงพอใจต่อการออกตรวจผู้ป่วยนอกที่คลินิกในชุมชนมากกว่าในโรงพยาบาลมหาวิทยาลัยใน 2 ประเด็นคือ ความเหมาะสมของผู้ป่วย (ความแตกต่างของค่าเฉลี่ย 0.19, $p < 0.05$) และจำนวนผู้ป่วยในการออกตรวจแต่ละครั้ง

หน่วยเวชศาสตร์ครอบครัว ภาควิชาเวชศาสตร์ชุมชน คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา 90110

รับต้นฉบับวันที่ 24 พฤษภาคม 2554 รับลงตีพิมพ์วันที่ 7 กันยายน 2554

(ความแตกต่างของค่าเฉลี่ย 0.16, $p < 0.05$) นักศึกษาได้เรียนรู้จากคลินิกในชุมชนใน 3 เรื่องที่สำคัญได้แก่ 1) รูปแบบการดำเนินโรค 2) การดูแลผู้ป่วยโรคเรื้อรัง และ 3) การใช้แฟ้มครอบครัว นอกจากนี้แล้วปัญหาที่พบบ่อยในคลินิกในชุมชนยังสอดคล้องกับปัญหาที่พบบ่อยในระดับประเทศ (ได้แก่ ไข้หวัด ไข้ ภาวะไขมันในเลือดสูง การฉีควัคซีน โรคเบาหวาน อาการปวดเมื่อยกล้ามเนื้อ ผื่น และอาการเจ็บคอ ตามลำดับ)

คำสำคัญ: การดูแลผู้ป่วยนอก, ความพึงพอใจ, นักศึกษาแพทย์, ประสบการณ์, เวชศาสตร์ครอบครัว

Abstract:

To plan appropriate learning experiences for future medical practice needed evidence-based data, this study aimed to compare the satisfaction and experiences of fourth to sixth years medical students in academic year 2552 towards outpatient care in family medicine at two clinics in community and university hospital. The method was analytic using questionnaire of 5 scales and open-end questionnaire. The mean differences were assessed by t-test. It was found that the students preferred giving patient care at community clinic to university hospital clinic in 2 domains includes: patients selection (mean difference 0.19, $p < 0.05$) and number of patients per each student (mean difference 0.16, $p < 0.05$). In community clinics, they learned more about 1) disease patterns, 2) management of chronic disease patients and 3) using of family folders. Moreover, common problems in community are relevant to the nation (include common cold, fever, dyslipidemia, immunization, diabetes, myalgia, rash and pharyngitis respectively).

Key words: experience, family medicine, medical student, outpatient care, satisfaction

บทนำ

หลักสูตรแพทยศาสตรบัณฑิตของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์¹ มีการจัดการเรียนการสอนรายวิชาเวชศาสตร์ครอบครัวและชุมชนใน 3 ชั้นปีคลินิก มีระยะเวลา 5 สัปดาห์สำหรับชั้นปีที่สี่ 6 สัปดาห์สำหรับชั้นปีที่ห้า และ 3 สัปดาห์สำหรับชั้นปีที่หก นักศึกษาแต่ละคนออกตรวจผู้ป่วยนอกเวชศาสตร์ครอบครัว 3 ครั้งต่อสัปดาห์ โดยนักศึกษา 3-6 คน อยู่ภายใต้การดูแลของอาจารย์ 1 ท่าน และแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มย่อยสลับกันออกตรวจที่ 2 คลินิกในชุมชน (ศูนย์บริการสาธารณสุขเทศบาลเมืองบ้านพรุ ตำบลบ้านพรุ อำเภอหาดใหญ่ และศูนย์บริการสาธารณสุขโรงเรียนเทศบาล 4 เทศบาลนครหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่) และที่คลินิก

ในโรงพยาบาลมหาวิทยาลัย (โรงพยาบาลสงขลานครินทร์) วัตถุประสงค์ของการศึกษานี้ เพื่อศึกษาความพึงพอใจและประสบการณ์ของนักศึกษาต่อการออกตรวจผู้ป่วยนอกเวชศาสตร์ครอบครัว โดยเปรียบเทียบคลินิกในชุมชนและคลินิกในโรงพยาบาลมหาวิทยาลัย เพื่อนำไปใช้ในการปรับปรุงการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้เหมาะสมกับเวชปฏิบัติที่นักศึกษาจะได้พบภายหลังจบการศึกษา

วัสดุและวิธีการ

การศึกษาเชิงวิเคราะห์ กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาแพทย์ชั้นปีที่ 4-6 ปีการศึกษา 2552 การวิจัยนี้ได้รับการพิจารณาเห็นชอบให้ดำเนินการจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

เครื่องมือที่ใช้ ประกอบด้วย

1. แบบสอบถามปลายเปิด มี 1 คำถาม ว่ามีอะไรที่ดีในการออกตรวจผู้ป่วยนอกเวชศาสตร์ครอบครัวที่คลินิกในชุมชนและที่คลินิกในโรงพยาบาลมหาวิทยาลัย นักวิชาการศึกษาของภาควิชาเวชศาสตร์ชุมชนเป็นผู้แจกแบบสอบถาม การตอบเป็นความสมัครใจ โดยแจกแบบสอบถามจำนวน 367 ฉบับ

2. การวิเคราะห์ปัญหาที่พบบ่อยที่คลินิกในชุมชนและคลินิกในโรงพยาบาลมหาวิทยาลัย เป็นข้อมูลทุติยภูมิจากฐานข้อมูลโปรแกรมระบบงานสถานีอนามัยและศูนย์สุขภาพชุมชน (Java Health Center Information System; JHCIS) ของศูนย์บริการสาธารณสุขโรงเรียนเทศบาล 4 (ข้อมูล 6 เดือนแรกของปี พ.ศ. 2552) และในโรงพยาบาลมหาวิทยาลัยได้จากฐานข้อมูล Hospital Information System (HIS) ของโรงพยาบาลสงขลานครินทร์ ซึ่งสรุปเฉพาะในคลินิกปฐมภูมิ (ข้อมูล 6 เดือนแรกของปี พ.ศ. 2552) โดยได้มีการสรุป 10 อันดับของปัญหาที่พบบ่อยในแต่ละคลินิก เปรียบเทียบกับข้อมูล 10 อันดับปัญหาที่พบบ่อยของหน่วยบริการสังกัดกระทรวงสาธารณสุข ซึ่งศึกษาในปี พ.ศ. 2540-2543²

3. แบบสอบถามความพึงพอใจต่อการตรวจผู้ป่วยนอกเวชศาสตร์ครอบครัว โดยมี 3 ประเด็นคำถามให้นักศึกษาตอบคือ ความเหมาะสมของผู้ป่วยที่เลือกให้

นักศึกษาตรวจ การสอนของอาจารย์ และจำนวนผู้ป่วยในการออกตรวจแต่ละครั้งต่อนักศึกษา 1 คน นักศึกษาประเมินโดยใช้มาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ โดยให้คะแนน 1-5 ซึ่งหมายถึง พอใจน้อยที่สุด พอใจน้อย พอใจปานกลาง พอใจมาก และพอใจมากที่สุดตามลำดับ เนื่องจากเป็นการประเมินรายวิชา นักศึกษาทุกคนจึงต้องตอบแบบสอบถามนี้ โดยแจกแบบสอบถามจำนวน 367 ฉบับ

ผลการศึกษา

ประกอบด้วย 2 ส่วน ดังนี้

1. ประสิทธิภาพการออกตรวจผู้ป่วยนอกเวชศาสตร์ครอบครัว

มีจำนวนนักศึกษาที่ตอบแบบสอบถาม 169 คน (ร้อยละ 46) จากจำนวนนักศึกษาทั้งหมด 367 คน ดังผลการศึกษา (ตารางที่ 1)

2. ปัญหาที่พบบ่อยที่คลินิกในชุมชนและคลินิกในโรงพยาบาลมหาวิทยาลัย

จากตารางที่ 2 จะเห็นได้ว่าปัญหาที่พบบ่อยที่คลินิกในชุมชน มี 8 ปัญหาที่ตรงกับปัญหาที่พบบ่อยในหน่วยบริการสังกัดกระทรวงสาธารณสุข ได้แก่ Common cold, Fever, Dyslipidemia, Immunization, Diabetes, Myalgia, Rash และ Pharyngitis ซึ่งสูงกว่าในคลินิกในโรงพยาบาลมหาวิทยาลัยซึ่งมีเพียง 6 ปัญหา

ตารางที่ 1 สิ่งที่นักศึกษาเห็นว่าดีแล้วในการออกตรวจผู้ป่วยนอกเวชศาสตร์ครอบครัวที่คลินิกในชุมชนและคลินิกในโรงพยาบาลมหาวิทยาลัย (5 ลำดับแรก)

คลินิกในโรงพยาบาลมหาวิทยาลัย	คลินิกในชุมชน
1. รูปแบบการให้บริการที่ดี	1. ผู้ป่วยมาด้วยปัญหาที่พบบ่อย จัดจํารูปแบบการดําเนินโรคได้
2. ความสะดวกในการบันทึกเวชระเบียนแบบอิเล็กทรอนิกส์	2. มีประสิทธิภาพในการดูแลผู้ป่วยด้วยโรคเรื้อรัง
3. ทัศนคติที่ดีของผู้ให้บริการ	3. การใช้แฟ้มครอบครัว
4. สามารถส่งตรวจทางห้องปฏิบัติการได้	4. ได้ใช้บัญชียาหลักแห่งชาติ
5. ผู้ป่วยมาด้วยปัญหาที่พบบ่อย จัดจํารูปแบบการดําเนินโรคได้	5. ทราบและเข้าใจระบบการส่งต่อ

3. ความพึงพอใจของนักศึกษาต่อการ
ออกตรวจผู้ป่วยนอกเวชศาสตร์ครอบครัวที่คลินิก
ในชุมชนและคลินิกในโรงพยาบาลมหาวิทยาลัย
มีจำนวนนักศึกษาที่ตอบแบบสอบถาม
367 คน (ร้อยละ 100) คะแนนความพึงพอใจของ
นักศึกษาต่อการออกตรวจผู้ป่วยนอกเวชศาสตร์ครอบครัว
ที่คลินิกในชุมชนและคลินิกในโรงพยาบาลมหาวิทยาลัย
(ตารางที่ 3) โดยเมื่อพิจารณาใน 3 ประเด็น ได้แก่
ความเหมาะสมของผู้ป่วยที่เลือกให้นักศึกษาตรวจ และ
จำนวนผู้ป่วยในการออกตรวจแต่ละครั้งต่อนักศึกษา

1 คน ที่คลินิกในชุมชนจะมีคะแนนสูงกว่าที่คลินิก
ในโรงพยาบาลมหาวิทยาลัยอย่างมีนัยสำคัญ ยกเว้น
การสอนของอาจารย์ซึ่งพบว่านักศึกษามีความพึงพอใจ
ไม่แตกต่างกัน

วิจารณ์

การออกตรวจผู้ป่วยนอกเวชศาสตร์ครอบครัว
ที่คลินิกในชุมชนจะทำให้นักศึกษาได้รับประสบการณ์
ที่สอดคล้องกับเวชปฏิบัติที่นักศึกษาจะได้พบภายหลัง
จบการศึกษามากกว่าที่คลินิกในโรงพยาบาลมหาวิทยาลัย

ตารางที่ 2 10 อันดับปัญหาที่พบบ่อยที่คลินิกในชุมชนและคลินิกในโรงพยาบาลมหาวิทยาลัย เปรียบเทียบกับข้อมูล
ของหน่วยบริการสังกัดกระทรวงสาธารณสุข

อันดับของปัญหา	คลินิกในโรงพยาบาลมหาวิทยาลัย	คลินิกในชุมชน	หน่วยบริการสังกัดกระทรวงสาธารณสุข
1	Hypertension	Common cold	Respiratory tract diseases
2	Common cold	Hypertension	Gastrointestinal tract diseases
3	Dyslipidemia	Fever	Musculoskeletal complaints
4	Fever	Dyslipidemia	Abnormal laboratory results
5	Diabetes	Immunization	Hematological diseases
6	Headache	Diabetes	Skin problems
7	Dyspepsia	Myalgia	Infection and parasite
8	General Examination	Contraception	Endocrine problems
9	Dizziness	Rash	Genitourinary tract diseases
10	Allergic rhinitis	Pharyngitis	Eye problems

ตารางที่ 3 ความพึงพอใจของนักศึกษาต่อการออกตรวจผู้ป่วยนอกเวชศาสตร์ครอบครัวที่คลินิกในชุมชนและคลินิก
ในโรงพยาบาลมหาวิทยาลัย

ประเด็นของความพึงพอใจ	ค่าเฉลี่ย		ความแตกต่าง ของค่าเฉลี่ย	p-value
	คลินิกในโรงพยาบาล มหาวิทยาลัย	คลินิกในชุมชน		
ความเหมาะสมของผู้ป่วยที่เลือกให้นักศึกษาตรวจ	4.45	4.64	0.19	<0.05
จำนวนผู้ป่วยในการออกตรวจแต่ละครั้งต่อนักศึกษา 1 คน	4.40	4.56	0.16	<0.05
การสอนของอาจารย์	4.57	4.60	0.03	>0.05

โดยผลการศึกษานี้มี 2 ประเด็น (นักศึกษาเรียนรู้/จดจำรูปแบบการดำเนินโรค และเรียนรู้เกี่ยวกับการดูแลผู้ป่วยด้วยโรคเรื้อรัง) ที่สอดคล้องกับผลการศึกษาของ The Association of Professors of Medicine ของประเทศสหรัฐอเมริกาในปี พ.ศ. 2545³ ที่พบว่าในการเรียนการสอนในชุมชนจะเกิดการเรียนรู้ได้มากขึ้นใน 5 ประเด็นดังนี้

1. การจดจำรูปแบบการดำเนินโรค (Disease pattern recognition)
2. ความสามารถในการวินิจฉัยแยกโรค (Ability to generate a differential diagnosis)
3. การดูแลผู้ป่วยด้วยโรคเรื้อรัง (Management of chronic medical problems)
4. การประเมินประเด็นซ่อนเร้นของผู้ป่วย (Evaluating of "hidden agenda" items)
5. การดูแลปัญหาทางด้านจิตใจ (Management of psychological problems)

เนื่องจากการตอบแบบสอบถามเป็นความสมัครใจ ทำให้มีจำนวนนักศึกษาตอบร้อยละ 46 ซึ่งถือเป็นสัดส่วนที่สูงแล้วของการตอบแบบสอบถามโดยความสมัครใจในคณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ การใช้วิธีตอบโดยความสมัครใจอาจได้ความเห็นจากกลุ่มที่เห็นด้วยในการให้ออกตรวจผู้ป่วยนอกเวชศาสตร์ครอบครัว อย่างไรก็ตามนักศึกษาที่มีอิสระในการตอบว่ามีอะไรที่ดีในการออกตรวจที่คลินิกในชุมชนและที่คลินิกในโรงพยาบาลมหาวิทยาลัย หากบังคับให้นักศึกษาตอบแบบสอบถาม อาจทำให้ไม่ได้ความเห็นที่แท้จริง

เมื่อศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาต่อการออกตรวจผู้ป่วยนอกเวชศาสตร์ครอบครัวที่คลินิกในชุมชนและคลินิกในโรงพยาบาลมหาวิทยาลัย พบว่าที่คลินิกในชุมชนจะมีคะแนนสูงกว่าที่คลินิกในโรงพยาบาลมหาวิทยาลัย ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Worley และคณะ⁴ ในปี พ.ศ. 2549 ที่พบว่านักศึกษาแพทย์พึงพอใจต่อการจัดการเรียนการสอนในชุมชนมากกว่าในโรงพยาบาลมหาวิทยาลัย โดยจากการสำรวจ National Adult Learner Satisfaction-Priorities ของประเทศสหรัฐอเมริกาในปี พ.ศ. 2546⁵ มีข้อเสนอแนะว่า

เมื่อเกิดความพึงพอใจก็จะทำให้นักศึกษาได้รู้จุดแข็งหรือจุดที่ควรปรับปรุงในการเรียน ความพึงพอใจของนักศึกษาจะมีความสัมพันธ์ต่ออัตราการจบการศึกษา และการมีผลให้เกิดความสัมฤทธิ์ทางการศึกษา

สำหรับความพึงพอใจต่อการสอนของอาจารย์ซึ่งพบว่าไม่มีความแตกต่างกันนั้น น่าจะเกิดจากการใช้คณาจารย์ผู้สอนกลุ่มเดียวกัน โดยคณาจารย์ในภาควิชาจะสลับกันไปสอนการตรวจผู้ป่วยนอกเวชศาสตร์ครอบครัวทั้งที่คลินิกในชุมชนและคลินิกในโรงพยาบาลมหาวิทยาลัย

สรุป

การออกตรวจผู้ป่วยนอกเวชศาสตร์ครอบครัวที่คลินิกในชุมชนจะทำให้นักศึกษาได้รับประสบการณ์ที่สอดคล้องกับเวชปฏิบัติที่นักศึกษาจะได้พบภายหลังจบการศึกษามากกว่าที่คลินิกในโรงพยาบาลมหาวิทยาลัย และนักศึกษาก็มีความพึงพอใจต่อคลินิกในชุมชนมากกว่า

เอกสารอ้างอิง

1. Faculty of Medicine, Prince of Songkla University. Bachelor of Medicine Program [homepage on the Internet]. Songkhla: Faculty of Medicine, Prince of Songkla University; 2008 [cite 2010 Mar 7]. Available from: <http://med-ed.psu.ac.th/web/edu/md51.htm>.
2. Ministry of Public Health. Table 16 number of out-patient clinics from public health centers, Public Health Ministry divided by causes of disease between 1997-2001 [homepage on the Internet]. Nonthaburi: Ministry of Public Health; 2001 [cited 2010 Mar 7]. Available from: http://www.nso.go.th/thai/stat/stat_23/toc_23/toc_4/4.1_16.xls.
3. Ferenchick GS, Chamberlain J, Alguire P. Community-based teaching: defining the added value for students and preceptors. *Am J Med* 2002; 112: 512 - 7.
4. Worley P, Prideaux D, Strasser R, et al. Empirical

evidence for symbiotic medical education: a comparative analysis of community and tertiary-based programmes. Med Educ 2006; 40: 109 - 16.

5. Noel-Levitz and Council for Adult and Experiential Learning. 2003 national adult learner satis-

faction-priorities report [homepage on the Internet]. Chicago: Council for Adult and Experiential Learning; 2003 [cited 2010 Apr 6]. Available from: http://www.cael.org/pdf/publication_pdf/ALI%20Ntl%20Report03.pdf.

ภาคผนวก

แบบประเมินประสบการณ์การตรวจผู้ป่วยนอกเวชศาสตร์ครอบครัว ภาควิชาเวชศาสตร์ชุมชน คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

คำชี้แจง

ขอให้ท่านกรอกแบบประเมินนี้ให้ตรงกับความเป็นจริงมากที่สุด เพื่อจะได้นำไปใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนาการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

สิ่งที่ดีหรือเหมาะสมแล้วในการออกตรวจผู้ป่วยนอกเวชศาสตร์ครอบครัวที่หน่วยบริการปฐมภูมิ ต่อไปนี้คือ

ศูนย์บริการสาธารณสุขเทศบาลเมืองบ้านพรุ

ศูนย์บริการสาธารณสุขโรงเรียนเทศบาล 4 (คลองเรียน)

หน่วยบริการปฐมภูมิ โรงพยาบาลสงขลานครินทร์

แบบสอบถามความพึงพอใจของนักศึกษาแพทย์
ต่อการตรวจผู้ป่วยนอกเวชศาสตร์ครอบครัว
ภาควิชาเวชศาสตร์ชุมชน คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

คำชี้แจง

ขอให้ท่านวงกลมรอบคะแนนความพึงพอใจให้ตรงกับความเป็นจริงมากที่สุด พร้อมทั้งเขียนข้อเสนอแนะเพื่อจะได้นำไปใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนาการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

- 1 คือ พอใจน้อยที่สุด 2 คือ พอใจน้อย 3 คือ พอใจปานกลาง
4 คือ พอใจมาก 5 คือ พอใจมากที่สุด

หัวข้อที่ประเมิน	การให้คะแนน	ข้อเสนอแนะ
1. การปฏิบัติงานที่ศูนย์บริการสาธารณสุขเทศบาลเมืองบ้านพรุ		
- การคัดเลือกผู้ป่วย	1 2 3 4 5	
- จำนวนผู้ป่วย	1 2 3 4 5	
- วิธีการสอนที่คลินิก	1 2 3 4 5	
2. การปฏิบัติงานที่ศูนย์บริการสาธารณสุขเทศบาลโรงเรียนเทศบาล 4 (คลองเรียน)		
- การคัดเลือกผู้ป่วย	1 2 3 4 5	
- จำนวนผู้ป่วย	1 2 3 4 5	
- วิธีการสอนที่คลินิก	1 2 3 4 5	
3. การปฏิบัติงานที่หน่วยบริการปฐมภูมิ โรงพยาบาลสงขลานครินทร์		
- การคัดเลือกผู้ป่วย	1 2 3 4 5	
- จำนวนผู้ป่วย	1 2 3 4 5	
- วิธีการสอนที่คลินิก	1 2 3 4 5	